

#yaita

Σούλα Μητακίδου • Ευαγγελία Τρέσσου

σε συνεργασία με τον
Anthony Manna

ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ

Copyright © Σούλα Μητακίδου, Ευαγγελία Τρέσσου
Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο
Αθήνα 2006

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ
Ομήρου 50 • 106 72 Αθήνα • Τηλ.-FAX: 210 3632788
www.kaleidoscope.gr • e-mail: kaleid@otenet.gr

Ο Οδηγός για εκπαιδευτικούς ανήκει στο εκπαιδευτικό
πακέτο *Η γάτα κουμπάρα* και δεν πωλείται αυτοτελώς.

ISBN 960-7846-63-X

Η γάτα κουμπάρα

Στον οδηγό θα βρείτε ιδέες για να αξιοποιήσετε διαφορετικά σημειωτικά συστήματα (λόγο και εικόνα) και να σχεδιάσετε δραστηριότητες που συμβάλλουν στην κατάρκτηση λειτουργικού γραμματισμού. Δραστηριότητες, δηλαδή, με τις οποίες τα παιδιά αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες στη γλώσσα και σε άλλες γνωστικές περιοχές και μαθαίνουν να τις χρησιμοποιούν αποτελεσματικά σε μια μεγάλη ποικιλία καταστάσεων.

Ο οδηγός χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζεται η ιδέα του *μεγάλου βιβλίου*· στο δεύτερο μέρος αναπτύσσεται ένα γενικό πλαίσιο ιδεών για την αξιοποίησή του και στο τρίτο μέρος προτείνονται δραστηριότητες για το μεγάλο βιβλίο *Η γάτα κουμπάρα*.

Η ιδέα του μεγάλου βιβλίου

Στα τέλη της δεκαετίας του '60, ο παιδαγωγός Don Holdaway και συνεργάτες του εκπαιδευτικοί μελέτησαν στη Νέα Ζηλανδία τις δυνατότητες του αναπτυξιακού μοντέλου μάθησης της γλώσσας, ενός μοντέλου κατάκτησης γραφής και ανάγνωσης που στηρίζεται στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά κατακτούν την προφορική γλώσσα στο σπίτι (developmental model for language learning)¹. Στο σπίτι, τα παιδιά έχουν πολλές ευκαιρίες να παρατηρήσουν τα γλωσσικά πρότυπα που παρέχουν οι ενήλικες, ενώ παράλληλα ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν τη γλώσσα που ακούν. Οι ενήλικες, στο περιβάλλον του σπιτιού, προσφέρουν την ανατροφοδότηση που χρειάζονται τα παιδιά για να επιβεβαιώσουν ή να απορρίψουν τις υποθέσεις τους σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία της γλώσσας. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, τη συνομιλία ενός μικρού παιδιού με τον πατέρα του. «Μπα» λέει ο μικρός δείχνοντας την μπάλα· και ο πατέρας απαντά: «Ναι, Δημήτρη, η μπάλα. Θέλεις να παίξουμε μπάλα;» Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ο ρόλος του ενήλικα, σ' αυτή την αλληλεπίδραση, είναι να κατανοήσει τον ατελή λόγο του παιδιού, να τον ολοκληρώσει και να τον επεκτείνει, παρέχοντας ένα μοντέλο σωστής εκφοράς της γλώσσας. Οι θετικές αυτές αλληλεπιδράσεις στο περιβάλλον του σπιτιού συντελούν στην κατάκτηση της γλώσσας από τα παιδιά².

Η ανάγνωση και η γραφή είναι αναπόσπαστα μέρη της γλώσσας και οι γλωσσικές εξερευνήσεις των παιδιών δεν σταματούν στον προφορικό λόγο. Ας δούμε, για παράδειγμα, την (αληθινή) συνομιλία μεταξύ μιας μητέρας και της μικρής της κόρης. Η μικρή δείχνει στη μητέρα

1. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το αναπτυξιακό μοντέλο μάθησης της γλώσσας, δες Holdaway (1979) και Routman (1991).
2. Μέρος του κειμένου αυτού έχει παρουσιαστεί από την ομάδα των συγγραφέων στο συνέδριο «Ανάγνωση και γραφή στην πρώτη παιδική ηλικία», που έγινε στην Πάτρα (2-3 Ιουλίου 2004).

της τη ζωγραφιά που έκανε και λέει: «Μαμά, διάβασε τι έγραψα!» Η μητέρα ρίχνει μια βιαστική ματιά στα ορνιθοσκαλίσματα του παιδιού κάτω από τη ζωγραφιά και λέει: «Δεν διαβάζω τίποτε». «Μα πώς;» επιμένει η μικρή. «Διάβασε, σε παρακαλώ, τι έχω γράψει». Η μητέρα κάνει μια προσπάθεια να «διαβάσει» από τη ζωγραφιά, παίρνοντας ταυτόχρονα υπόψη την τρέχουσα πραγματικότητα (είχε χιονίσει την προηγούμενη μέρα). «Α! γράφεις ότι το χιόνι δεν έλιωσε ακόμη». «Βλέπεις που ξέρεις να διαβάζεις!» λέει ενθουσιασμένη η μικρή.

Παιδιά που ενθαρρύνονται από ενήλικες να μοιραστούν μαζί τους τη χαρά της ανάγνωσης βιβλίων, κατακτούν αναγνωστικές δεξιότητες και μπορεί να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν με τον ίδιο φυσικό και αβίαστο τρόπο που μαθαίνουν να μιλούν. Σε αυτό το μοντέλο ανάπτυξης της γλώσσας στηρίχθηκε ο Holdaway και οι συνεργάτες του και σχεδίασαν ένα πρόγραμμα κατάκτησης γλώσσας και γνώσης, ώστε:

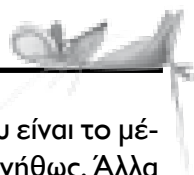
- Όλες οι γλωσσικές δεξιότητες (ακουστική κατανόηση, ομιλία, ανάγνωση και γραφή) να αναπτύσσονται συγχρόνως, καθώς όλα τα συστήματα της γλώσσας (μορφολογικό, συντακτικό, φωνολογικό, σημασιολογικό) είναι σε διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ τους.
- Η γλώσσα να κατακτάται μέσα από τη φυσική της χρήση.
- Οι προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες κάθε παιδιού να αξιοποιούνται και να αποτελούν αφετηρία για την κατάκτηση νέων γνώσεων.
- Τα παιδιά να γίνουν ανεξάρτητα και υπεύθυνα όσον αφορά τη μάθηση και να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ τους.
- Να δίνεται έμφαση στο νόημα – χωρίς αυτό να σημαίνει ότι παραμελείται ο συμβατικός τύπος της γλώσσας, που διδάσκεται συστηματικά αλλά σε οικεία για το παιδί συμφραζόμενα.

Ο ρόλος της λογοτεχνίας είναι σημαντικός για τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος μάθησης.

Το ολοκληρωμένο και ενδιαφέρον κείμενο ενός λογοτεχνικού έργου γίνεται η «σκαλωσιά» για την κατάκτηση γλωσσικών και γνωστικών δεξιοτήτων. Χρησιμοποιώντας γνωστά και αγαπημένα ποιήματα, τραγούδια, ιστορίες και παραμύθια, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναπαράγουν στην τάξη την ατμόσφαιρα που δημιουργείται στο σπίτι, όταν το παιδί, καθισμένο στην αγκαλιά του ενήλικα, απολαμβάνει μια ιστορία, ενώ συγχρόνως κατακτά γλώσσα και γνώσεις. Επειδή τα συνηθισμένα βιβλία δεν διευκολύνουν την από κοινού ανάγνωση, επινοήθηκαν τα «μεγάλα βιβλία», άλλοτε ως μεταφορές του περιεχομένου γνωστών και αγαπημένων βιβλίων και άλλοτε ως πρωτότυπες δημιουργίες σε μεγάλο σχήμα.

Περιγραφή του μεγάλου βιβλίου

Κύριο χαρακτηριστικό του μεγάλου βιβλίου είναι το μέγεθός του: 40 x 35 ή 45 x 40 εκατοστά συνήθως. Άλλα χαρακτηριστικά του είναι ο μεγάλος και ευανάγνωστος τύπος γραμμάτων και το σύντομο και περιεκτικό κείμενο. Οι εικόνες στο μεγάλο βιβλίο συμπληρώνουν, ζωντανεύουν και συχνά επεκτείνουν το περιεχόμενο του γραπτού κειμένου. Επιπλέον, η εικονογράφηση προσφέρεται συχνά για αυτοτελή ανάγνωση.

Αρκετές φορές, το μεγάλο βιβλίο συνοδεύεται από έναν αριθμό αντιτύπων σε κανονικό μέγεθος, τα οποία χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη. Επίσης, μπορεί να συνοδεύεται από κασέτα ή ακουστικό CD, που διευκολύνει τις ατομικές αναγνώσεις του βιβλίου.

Τα πρώτα μεγάλα βιβλία ήταν χειροποίητα: τα έγγραφαν και τα εικονογραφούσαν εκπαιδευτικοί και παιδιά. Στην προσπάθειά τους να θέσουν το κείμενο στο επίκεντρο της προσοχής ολόκληρης της τάξης, οι εκπαιδευτικοί κατασκεύαζαν μεγάλα βιβλία με φτηνά υλικά –π.χ. χαρτί του μέτρου, ακόμη

και χειρόγραφα—μεγεθύνοντας μικρά βιβλία που ήξεραν ότι ήταν τα αγαπημένα των παιδιών. Οι προδιαγραφές ήταν απλές: σύντομο και απλό κείμενο, μεγάλα γράμματα ώστε να φαίνονται από απόσταση, λίγες γραμμές σε κάθε σελίδα, για να είναι ευανάγνωστες και να αφήνουν χώρο για εικονογράφηση. Και για την εικονογράφηση ίσχυε το ίδιο. Είτε την έκαναν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί είτε τα παιδιά, δεν ήταν ιδιαίτερων καλλιτεχνικών απαιτήσεων. Κάποιες φορές, μάλιστα, η εικονογράφηση έλειπε τελείως και το κείμενο καταλάμβανε ολόκληρη τη σελίδα, δίνοντας στο γραπτό λόγο κυρίαρχο ρόλο.

Όπως ήταν φυσικό, πολύ σύντομα οι εκδοτικοί οίκοι εκμεταλλεύτηκαν την ιδέα και άρχισε η μαζική παραγωγή μεγάλων βιβλίων. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν ακόμα εκπαιδευτικοί που εξακολουθούν να κάνουν τα δικά τους μεγάλα βιβλία, τόσο για να καλύψουν ιδιαίτερες διδακτικές ανάγκες της τάξης τους, όσο και για να εμπλέξουν τα παιδιά στη δημιουργική διαδικασία παραγωγής ενός χειροποίητου έργου.

Δεν υπάρχει στυλ, θεματολογία, λογοτεχνικό είδος και πολιτισμική παράδοση που να μην μπορεί να αποδοθεί σε μορφή μεγάλου βιβλίου. Έτσι, το μεγάλο βιβλίο (όπως άλλωστε και κάθε βιβλίο) μπορεί να μιήσει τα παιδιά σε διαφορετικά λογοτεχνικά είδη και σε συνήθειες διαφορετικών ανθρώπων, παίζοντας το ρόλο πολιτισμικού καθρέφτη (με την έννοια ότι αντικατοπτρίζει τον πολιτισμό που το παράγει), αλλά και πολιτισμικού παράθυρου (με την έννοια ότι προβάλλει πολιτισμούς άλλων ανθρώπων).

Γιατί το μεγάλο βιβλίο

Το μεγάλο βιβλίο είναι ένα δυναμικό εργαλείο στα χέρια εκπαιδευτικών που προσπαθούν να ενθαρρύνουν τα παιδιά να διαβάζουν. Ενώ σε ένα βιβλίο μικρού σχήματος είναι πιθανό να περάσουν απαρατήρητα κάποια στοιχεία γλώσσας, εικόνων και ιδεών, στην περίπτωση του μεγάλου βιβλίου, η άμεση οπτική επαφή με τα με-

γάλου μεγέθους στοιχεία του κειμένου και τις ζωντανές εικόνες αιχμαλωτίζει την προσοχή. Είναι σχεδόν αδύνατο να μην προσέξουν τα παιδιά τις λεπτομέρειες, τόσο στο κείμενο όσο και στην εικονογράφηση. Το μεγάλο βιβλίο επιτρέπει την απόλαυση της ιστορίας από ολόκληρη την τάξη ταυτόχρονα και, συγχρόνως, προσκαλεί κάθε παιδί να συμβάλει στη διαπραγμάτευση του νοήματος της ιστορίας, προσφέροντας τη δική του ερμηνεία. Η ανάγνωση γίνεται κοινή υπόθεση της τάξης.

Είναι αλήθεια ότι είναι δύσκολο να εξασφαλιστεί στην τάξη το ίδιο επίπεδο συμμετοχής που εξασφαλίζεται στην έναν προς έναν επαφή παιδιού και ενήλικα στο σπίτι. Ωστόσο, όπως παρατηρεί ο Holdaway (1982), οι κοινωνικές ανταμοιβές συνήθως αντισταθμίζουν αυτό το μειονέκτημα. Οι κοινές απαντήσεις, όπως και οι χορωδιακές αναγνώσεις επαναλαμβανόμενων φράσεων ή μοτίβων, δίνουν στα παιδιά την ικανοποίηση της συμμετοχής.

Η από κοινού ανάγνωση του μεγάλου βιβλίου από εκπαιδευτικό και παιδιά διαμορφώνει ένα οικείο πλαίσιο αναφοράς που, με τη σειρά του, καλλιεργεί ένα δημοκρατικό κλίμα συζήτησης και συνεργασίας που διευκολύνει τη μάθηση. Σ' αυτό το κλίμα, τα παιδιά αποκτούν αυτοπεποίθηση για τις γνώσεις και τις ικανότητές τους, καθώς ενθαρρύνονται να συμμετάσχουν στη διαδικασία αποκωδικοποίησης του κειμένου. Ο/Η εκπαιδευτικός δεν αποτελεί το μοναδικό μοντέλο για τη σωστή ανάγνωση. Τα παιδιά εμπλέκονται ενεργά στη διαδικασία μέσα από επαναλαμβανόμενες αναγνώσεις του ίδιου βιβλίου, λειτουργώντας και τα ίδια ως μοντέλα αναγνωστικής συμπεριφοράς. Τα μεγάλου μεγέθους στοιχεία βοηθούν τα παιδιά να αναγνωρίσουν τη μορφή κάθε γράμματος και τη σχέση ήχου και γράμματος, προβάλλουν με σαφή τρόπο τη σωστή κατεύθυνση της ανάγνωσης, όπως και την απόσταση ανάμεσα στα γράμματα και στις λέξεις, κτίζοντας έτσι γέφυρες ανάμεσα στον προφορικό και το γραπτό λόγο. Όλες οι

συμβάσεις της γλώσσας –π.χ. τα σημεία στίξης, το συντακτικό, η γραμματική– είναι δυνατό να διδαχθούν με πλαίσιο τα οικεία συμφραζόμενα του μεγάλου βιβλίου.

Το μεγάλο βιβλίο συνήθως συνδυάζεται με την πρώτη γραφή και ανάγνωση, ωστόσο τίποτε δεν εμποδίζει τη χρήση του και για μεγαλύτερες ηλικίες. Η Routman (1991) θεωρεί το μεγάλο βιβλίο ένα εξαιρετικό εργαλείο για όλες τις τάξεις, ακόμη και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στα χέρια δημιουργικών εκπαιδευτικών, το μεγάλο βιβλίο γίνεται ένα δυναμικό και πρωτότυπο μέσο, που εμπλέκει σε γόνιμο διάλογο τα μεγαλύτερα παιδιά γύρω από επίκαιρα και ενδιαφέροντα για την ηλικία τους θέματα, καλλιεργώντας παράλληλα γνωστικές και γλωσσικές δεξιότητες.

Με τη μορφή μεγάλου βιβλίου μπορούν να παρουσιαστούν και άλλα, μη λογοτεχνικά, είδη κειμένων, όπως άρθρα εφημερίδων και περιοδικών, διαφημιστικά φυλλάδια, γράμματα και σημειώματα. Έτσι αξιοποιείται το πλεονέκτημα του μεγάλου βιβλίου να θέτει το κείμενο στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος ολόκληρης της τάξης, επιτρέποντας την από κοινού επεξεργασία όλων των στοιχείων του. Για παράδειγμα, φανταστείτε ότι, για την επεξεργασία μιας ενότητας με θέμα την εργασία, ο/η εκπαιδευτικός (μόνος/-η ή σε συνεργασία με τα παιδιά) δημιουργεί ένα μεγάλο βιβλίο που περιέχει ποικίλα κείμενα (π.χ. η παιδική εργασία, η ανεργία που πλήττει κάποιες κοινωνικές ομάδες κ.ά.). Εκπαιδευτικός και παιδιά επεξεργάζονται τα κείμενα και ολοκληρώνουν συνεργατικά ή ατομικά δραστηριότητες και ασκήσεις που προκύπτουν από αυτά.

Το μεγάλο βιβλίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί, επίσης, για τη διδασκαλία της δεύτερης/ξένης γλώσσας. Διαβάζοντας από κοινού βιβλία με επαναλαμβανόμενες φράσεις και προβλέψιμη γλώσσα, παιδιά που μαθαίνουν μια δεύτερη γλώσσα διευκολύνονται να αποκτήσουν πολύ γρήγορα ένα βασικό

λεξιλόγιο. Κατακτώντας τυποποιημένες εκφράσεις (π.χ. χαιρετισμούς ή ιδιωματισμούς), καθώς και συχνά χρησιμοποιούμενες λέξεις (λέξεις, π.χ., που αναφέρονται στα χρώματα, στους αριθμούς, στις ημέρες της εβδομάδας κ.ά.), οι οποίες απομνημονεύονται εύκολα, τα παιδιά αποκτούν αυτοπεποίθηση και τις βάσεις για την κατάκτηση περισσότερης γλώσσας και γνώσης.

Δουλεύοντας με το μεγάλο βιβλίο

Η από κοινού επεξεργασία του κειμένου ενός μεγάλου βιβλίου αναδεικνύει την πολλαπλότητα ερμηνειών που επιδέχεται ένα κείμενο. Η τελική απόδοση του νοήματος που προκύπτει από τη συζήτηση αποτελεί τη συνισταμένη των απόψεων που έχουν εκφραστεί και αποτυπώνει τη συλλογική προσπάθεια μέσα από τη σύνθεση ατομικών ερμηνειών. Όλα τα παιδιά αναγνωρίζουν στοιχεία της προσωπικής τους συμβολής αλλά και της συμβολής των άλλων παιδιών και έτσι εκτίθενται σε πολλές διαφορετικές ερμηνείες.

Δεν υπάρχουν «συνταγές» χρήσης του μεγάλου βιβλίου. Εκτός από τους προφανείς στόχους που προβάλλονται από την ίδια την ιστορία και τους στόχους που προτείνονται στον παρόντα οδηγό, οι εκπαιδευτικοί διερευνούν και εκμεταλλεύονται τις δυνατότητες που προσφέρει το κείμενο, ορίζοντας τους δικούς τους στόχους. Ιδέες που μπορεί να μην είναι προφανείς μπορεί να προβάλουν μέσα από την ενασχόληση με το μεγάλο βιβλίο.

Η ενασχόληση της τάξης με το μεγάλο βιβλίο αναπτύσσεται συνήθως σε τρία στάδια:

- Το **προ-αναγνωστικό**, όπου οι εκπαιδευτικοί δημιουργούν την κατάλληλη ατμόσφαιρα και αιχμαλωτίζουν την προσοχή των παιδιών.
- Το **αναγνωστικό**, στο οποίο γίνεται η επεξεργασία της γλώσσας και των εικόνων και η ανάπτυξη εννοιών και ιδεών.
- Το **μετα-αναγνωστικό**, όπου εμπεδώνονται και επεκτείνονται η γλώσσα, οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα στάδια.

Ενδεικτικά, τα βήματα που μπορείτε να ακολουθήσετε σε καθένα από τα στάδια που αναφέραμε παραπάνω είναι:

Στο προ-αναγνωστικό στάδιο

- Βεβαιωθείτε ότι έχετε εξασφαλίσει για όλα τα παιδιά της τάξης άνετη οπτική επαφή με το κείμενο. Μπορείτε, για παράδειγμα, να βάλετε το μεγάλο βιβλίο σε ένα αναλόγιο και τα παιδιά να καθίσουν σε ημικύκλιο, έτσι ώστε να το βλέπουν όλα.
- Για να προκαλέσετε το ενδιαφέρον των παιδιών για το βιβλίο, διηγηθείτε μια ιστορία για την ιστορία του βιβλίου. Π.χ.: «Την ιστορία που θα διαβάσουμε, μου την έλεγε η γιαγιά μου, όταν ήμουν μικρή».
- Χρησιμοποιήστε ποικίλα οπτικο-ακουστικά μέσα για να παρουσιάσετε το βιβλίο, όπως μουσική, εικόνες, διαφάνειες, αντικείμενα που σχετίζονται με την ιστορία. Αυτό θα βοηθήσει τα παιδιά να δημιουργήσουν νοερές εικόνες σχετικές με την ιστορία.
- Εισαγάγετε τα παιδιά στον κόσμο του βιβλίου, μιλώντας τους για συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του, όπως το όνομα του/της συγγραφέα, στοιχεία από τη ζωή του/της, το όνομα του/της εικονογράφου, την αφιέρωση και τον εκδοτικό οίκο.
- Δείξτε στα παιδιά το βιβλίο και παρακινήστε τα να μιλήσουν γι' αυτό και να κάνουν προβλέψεις σχετικά με το περιεχόμενό του. Είναι σημαντικό να καταγραφούν οι ιδέες των παιδιών και τα ονόματα ή τα αρχικά τους δίπλα στις ιδέες τους. (Θα σας χρειαστούν αργότερα, αν θελήσετε να γυρίσετε πίσω και να αξιολογήσετε τις προβλέψεις τους.)
- Δείξτε στα παιδιά πώς να περιπλανηθούν στις εικόνες του βιβλίου. Παρακινήστε τα να «διαβάσουν» τις εικόνες και προκαλέστε τα σχολία τους με τις κατάλληλες ερωτήσεις. Π.χ.: «Προσέξτε τα χρώματα. Γιατί νομίζετε ότι αλλάζουν;» «Υπάρχουν καθόλου εκπλήξεις στις εικόνες;» «Πώς μας δείχνουν οι εικόνες τις αλλαγές του χρόνου;»

- Σταματήστε σε μια-δυο εικόνες και ζητήστε από τα παιδιά να προβλέψουν τι θα ακολουθήσει.
- Ζητήστε από τα παιδιά μια εκδοχή της ιστορίας μόνο από τις εικόνες.

Στο αναγνωστικό στάδιο

- Αρχίστε διαβάζοντας το κείμενο με εκφραστικό, δραματοποιημένο τρόπο. Μην ξεχνάτε ότι ο ενθουσιασμός είναι μεταδοτικός! Την πρώτη φορά, διαβάστε χωρίς να σταματάτε, δείχνοντας ταυτόχρονα το κείμενο, λέξη προς λέξη, με το δάχτυλο ή με ένα χάρακα.
- Ζητήστε τις εντυπώσεις των παιδιών από το βιβλίο. Ρωτήστε τι τους άρεσε από την ιστορία, ποιο σημείο τούς έκανε περισσότερη εντύπωση, ποια εικόνα τράβηξε την προσοχή τους, αν κάποιο σημείο τούς θύμιζε κάποια προσωπική τους εμπειρία.
- Ενισχύστε την αυτοπεποίθηση των παιδιών επιστρέφοντας στις προβλέψεις τους, για να τις σχολιάσετε και να τις επαινέσετε. (Θυμηθείτε ότι έχετε καταγράψει τις προβλέψεις των παιδιών με το όνομά τους δίπλα.)
- Αναδείξτε τη δομή του βιβλίου, δίνοντας έμφαση στην ακολουθία των γεγονότων. Τονίστε, για παράδειγμα, τι έγινε πρώτα, τι έγινε στη συνέχεια, τι έγινε στο τέλος.
- Μιλήστε για τον τρόπο με τον οποίο οι εικόνες πλουτίζουν και επεκτείνουν το νόημα του κειμένου. Για παράδειγμα, ρωτήστε αν υπάρχουν στις εικόνες στοιχεία που δεν περιέχονται στο κείμενο – και αντίστροφα.
- Χρησιμοποιήστε τη θέση των αντικειμένων στις εικόνες για να εισαγάγετε ή να επαναλάβετε λέξεις που δηλώνουν θέσεις και σχέσεις στο χώρο: π.χ., αριστερά / δεξιά, πάνω / κάτω, δίπλα σε, ανάμεσα.

- Ξαναδιαβάστε την ιστορία όσες φορές επιτρέπει ο χρόνος και το ενδιαφέρον των παιδιών. Θυμηθείτε ότι τα παιδιά, σε αντίθεση με τους ενήλικες, δεν κουράζονται να ακούν την αγαπημένη τους ιστορία ξανά και ξανά. Κατά τη διάρκεια αυτών των αναγνώσεων:
 - εντοπίστε ιδιαιτερότητες στη γλώσσα (όπως δυνατές εκφράσεις ή λέξεις, μεταφορές, παρομοιώσεις), βοηθώντας έτσι τον εμπλουτισμό της γλώσσας των παιδιών
 - γράψτε σε αφίσα τις λέξεις που χρησιμοποιούνται συχνά στο βιβλίο· κρεμάστε την αφίσα σε σημείο ορατό από όλα τα παιδιά και αφήστε την εκεί σε όλη τη διάρκεια της ενασχόλησης με το βιβλίο
 - δημιουργήστε ασκήσεις κλειστού ή ανοικτού τύπου (για παράδειγμα, κατά την ανάγνωση, καλύψτε λέξεις με μια ταινία από χαρτόνι ή με αυτοκόλλητα χαρτάκια και ζητήστε από τα παιδιά να συμπληρώσουν τα κενά, χρησιμοποιώντας τη λέξη του κειμένου ή λέξεις που ταιριάζουν· ρωτήστε τα πώς σκέφτηκαν για να βρουν τη λέξη που έλειπε)
 - συζητήστε κάποια στοιχεία, όπως το θέμα ή τα θέματα που πραγματεύεται το βιβλίο, την πλοκή, τους χαρακτήρες, τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στους χαρακτήρες, τη γλώσσα και το ύφος της εικονογράφησης
 - εκμεταλλευτείτε κάθε ευκαιρία για να διερευνήσετε ιδέες που προκύπτουν από το βιβλίο και σχετίζονται με άλλα μαθήματα (όπως Μαθηματικά, Γεωγραφία, Ιστορία, Φυσικές επιστήμες).

Και, βέβαια, κατά τη διάρκεια αυτών των αναγνώσεων, μην ξεχνάτε τα παιδιά! Παρατηρήστε τις αντιδράσεις τους, πάρτε υπόψη τις ερμηνείες τους για την ιστορία, διευκρινίστε πιθανά σημεία που τους είναι ασαφή, συζητήστε τα μαζί τους και λύστε τις απορίες τους.

Στο μετα-αναγνωστικό στάδιο

- Ζητήστε από τα παιδιά να αναφέρουν κάποιες αγαπημένες φράσεις, λέξεις και

εικόνες από το βιβλίο. Ρωτήστε τα τι θα μείνει πιο έντονα στη μνήμη τους.

- Παρακινήστε τα παιδιά να σηκωθούν και να δείξουν ή να διαβάσουν αγαπημένα τους σημεία.
- Ρωτήστε τι θα άλλαζαν από την ιστορία, αν είχαν την ευκαιρία, και γιατί.
- Ενθαρρύνετε τα παιδιά να διαβάσουν εν χορώ ολόκληρο ή κάποια μέρη του κειμένου.
- Προτείνετε να ξαναγράψουν το τέλος ή μέρη της ιστορίας ή και ολόκληρη την ιστορία, εξηγώντας ότι μπορούν να αλλάξουν τους χαρακτήρες ή/και την πλοκή, να αμφισβητήσουν στερεότυπα. Μια άλλη ιδέα είναι να ξαναγράψουν την ιστορία ως ποίημα.
- Αναπτύξτε θέματα από άλλα γνωστικά αντικείμενα. Για παράδειγμα: στα Μαθηματικά, αν υπάρχουν αναφορές σε μήνες του χρόνου, μπορείτε να κάνετε ένα ραβδόγραμμα για τα γενέθλια των παιδιών που αντιστοιχούν σε κάθε μήνα· στο Εμείς και ο κόσμος, μπορείτε να συζητήσετε θέματα σχετικά με τη διατροφή και την Αγωγή υγείας· στα Εικαστικά, να προτείνετε να κάνουν κατασκευές για να δραματοποιήσουν την ιστορία. Τι ακριβώς θα διαπραγματευτείτε από κάθε γνωστικό αντικείμενο εξαρτάται πάντα από την ίδια την ιστορία και τις επιδιώξεις σας, καθώς και από το ενδιαφέρον, τις ιδέες και τις εμπειρίες των παιδιών.

Κύριος στόχος του μεγάλου βιβλίου είναι η απόλαυση της ιστορίας. Οι προτάσεις που διαβάσατε σε αυτό τον οδηγό είναι απλώς κάποιες ανάμεσα σε πολλές δυνατότητες που προσφέρει η ενασχόληση με το μεγάλο βιβλίο. Παρόλο που είναι προκλητικό, δεν είναι πάντα εφικτό –ούτε και απαραίτητο– να γίνονται τόσες πολλές δραστηριότητες στο ίδιο βιβλίο. Συνήθως, οι ανάγκες κάθε τάξης υπαγορεύουν τη διάρκεια και τον τρόπο ενασχόλησης με το μεγάλο βιβλίο.

Ενδείξεις προόδου

Η ευχαρίστηση είναι αναμφισβήτητα η βασική επιδίωξη από την ενασχόληση με το μεγάλο βιβλίο. Ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων αποτελεί, επίσης, σημαντική επιδίωξη. Θα μπορούσαμε, επομένως, να πούμε ότι βασικός στόχος είναι η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων με ευχάριστο τρόπο.

Για να αξιολογήσετε την πρόοδο των παιδιών, μπορείτε να δημιουργήσετε ένα φάκελο με ποικίλες καταγραφές, που προέρχονται από συστηματική παρατήρηση, από άτυπες συνεντεύξεις με τα παιδιά και από δείγματα της δουλειάς τους με το μεγάλο βιβλίο. Ο φάκελος αυτός, μαζί με άλλους, χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί ο γενικός φάκελος προόδου κάθε παιδιού και αποτελεί έγκυρη πηγή πληροφοριών για τις δυνατότητές του.

Η συστηματική παρατήρηση των παιδιών κατά την επεξεργασία του μεγάλου βιβλίου εξασφαλίζει ικανοποιητικές ενδείξεις για την πρόδό τους. Μπορείτε να κρατάτε ένα ημερολόγιο, όπου θα καταγράφετε τις παρατηρήσεις σας για τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν και συμπεριφέρονται τα παιδιά καθώς ασχολούνται με τις διάφορες δραστηριότητες. Δεν χρειάζεται να καταγράφετε κάθε λεπτομέρεια· αρκεί να κρατάτε δεδομένα για κάποιες δεξιότητες που θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να κατακτήσουν όλα τα παιδιά στο συγκεκριμένο στάδιο ανάπτυξής τους. Για παράδειγμα, αν θέλετε να διαπιστώσετε την πρόοδο των παιδιών σε σχέση με το λεξιλόγιο που επεξεργαστήκατε, μπορείτε να ζητήσετε από τα παιδιά να παραγάγουν κάποια μορφή γραπτού κειμένου: για παράδειγμα, να γράψουν όλες τις λέξεις που θυμούνται από το βιβλίο ή να ζωγραφίσουν μια εικόνα σχετική με το βιβλίο και να γράψουν μια λεζάντα ή και μια ιστορία κάτω από την εικόνα τους. Αυτά και άλλα δείγματα της δουλειάς των παιδιών (όπως δι-

ασκευές της ιστορίας, ζωγραφιές, συνεντεύξεις φανταστικές ή πραγματικές από τον/τη συγγραφέα ή εικονογράφο του βιβλίου) τα συμπεριλαμβάνετε στο φάκελο κάθε παιδιού. Σημειώνετε συστηματικά την ημερομηνία κάθε δείγματος που καταχωρείτε στο φάκελο, ώστε να έχετε σαφέστερη εικόνα της προόδου του.

Βρείτε χρόνο για άτυπες συνεντεύξεις με κάθε παιδί, ώστε να ακούσετε και να καταγράψετε τις εντυπώσεις του για την ιστορία. Βοηθήστε το να εκφραστεί, κάνοντάς του ερωτήσεις, όπως: «Ποιο σημείο της ιστορίας σου άρεσε περισσότερο και γιατί;» «Τι θα θυμάσαι περισσότερο από την ιστορία και γιατί;» «Σου θύμισε αυτό το βιβλίο κάποιο άλλο που διαβάσαμε ή διάβασες μόνος/μόνη σου;» Ηχογραφήστε τις συνεντεύξεις ή κρατήστε σημειώσεις από αυτές.

Χρησιμοποιήστε στοιχεία του φακέλου που αντιστοιχούν στο συγκεκριμένο βιβλίο για να συμπληρώσετε ένα φύλλο καταγραφής της προόδου των παιδιών. Τα δεδομένα αυτά, μαζί με άλλα που συγκεντρώνετε κατά τη διάρκεια της χρονιάς, σας βοηθούν να συνθέσετε τη συνολική εικόνα προόδου των παιδιών.

Το μεγάλο βιβλίο «Η γάτα κουμπάρα»

Η γάτα κουμπάρα είναι διασκευή μιας ομότιτλης ιστορίας που περιλαμβάνεται στον πρώτο τόμο της συλλογής του Γ. Μέγα *Ελληνικά Παραμύθια*. Προέρχεται από τη συλλογή της Διαλεκτής Ζευγώλη από τη Νάξο και μιλάει για την προαιώνια έχθρα ανάμεσα στη γάτα και στα ποντίκια.

Το «ηθικό δίδαγμα» που προβάλλεται σε πρώτο επίπεδο ανάγνωσης της ιστορίας είναι ότι οι εχθροί παραμένουν εχθροί. Η ιστορία υπαινίσσεται πως ό,τι και αν κάνουμε δεν μπορούμε να αλλάξουμε τη φύση. Παρά τις προσπάθειες της γάτας να γίνει φίλη με τα ποντίκια, τελικά η επιθετική της συμπεριφορά υπερισχύει των καλών της προθέσεων και καλάει την κουμπαριά.

Αυτό όμως που κυριαρχεί στη σχέση μεταξύ γάτας και ποντικών δεν επαληθεύεται στις ανθρώπινες σχέσεις. Σε περιπτώσεις παραμυθιών που βασίζονται σε ανθρωπομορφισμό ζώων, είναι σημαντικό να κατανοήσουν τα παιδιά ότι οι νόμοι της φύσης δεν ισχύουν για την ανθρώπινη κοινωνία. Με τη συζήτηση και τη χρήση κατάλληλων παραδειγμάτων, γονείς και εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να δουν ότι οι ανθρώπινες σχέσεις διέπονται από άλλους νόμους και δεν είναι σπάνιο αμείλικτοι εχθροί να γίνουν φίλοι, καθώς ιδεολογίες, αξίες, πεποιθήσεις και συμπεριφορές συχνά αλλάζουν.

Δουλεύοντας με το μεγάλο βιβλίο «Η γάτα κουμπάρα»

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες για το μεγάλο βιβλίο *Η γάτα κουμπάρα* ακολουθούν τις γενικές προτάσεις που εκτίθενται στο δεύτερο μέρος του οδηγού. Δεν αφορούν μια συγκεκριμένη τάξη. Έτσι, μπορείτε να επιλέξετε αυτές που ανταποκρίνονται στην ηλικία και στο γνωστικό και γλωσσικό επίπεδο των παιδιών της τάξης σας. Μπορείτε, επίσης, να τις εμπλουτίσετε με δικές σας δραστηριότητες, ανάλογα με τους στόχους σας και το δυναμικό της τάξης σας.

Στο προ-αναγνωστικό στάδιο

- Βάλτε τα παιδιά να καθίσουν άνετα γύρω σας και βεβαιωθείτε ότι όλα μπορούν να βλέπουν το κείμενο.
- Δείξτε το εξώφυλλο και ρωτήστε τι αίσθηση (ευχάριστη ή δυσάρεστη) τους προκαλεί η εικόνα. Ενθαρρύνετέ τα να μιλήσουν περισσότερο για να δικαιολογήσουν τις ιδέες τους. Ζητήστε να πουν ποιοι νομίζουν ότι είναι οι κύριοι χαρακτήρες της ιστορίας.
- Ρωτήστε τι σημαίνει ο τίτλος και αν ξέρουν κάποια κουμπάρα ή κουμπάρο τους. Ρωτήστε ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στην κουμπάρα/κουμπάρο και στη νονά/νονό.
- Διαβάστε ξανά τον τίτλο του βιβλίου και ζητήστε από τα παιδιά να μαντέψουν το περιεχόμενο της ιστορίας. Παρακινήστε τα με ερωτήσεις του τύπου: «Γιατί κρατάει η γάτα μπομπονιέρα;» «Πού πηγαίνει με τα λουλούδια στο χέρι η γάτα;» Γράψτε σε χαρτί του μέτρου τις προβλέψεις τους, με τα αρχικά του ονόματός τους δίπλα σε κάθε ιδέα. Οι ιδέες αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν αργότερα. Δεν χρειάζεται οι προτάσεις να είναι πλήρεις – μπορείτε να γράφετε

τις ιδέες με τηλεγραφικό τρόπο. Έτσι τα παιδιά καταλαβαίνουν ότι οι ιδέες τους, όπως και οι ιδέες των συγγραφέων, μπορούν να αποτυπώνονται γραπτά. Βάλτε το χαρτί με τις ιδέες αυτές σε σημείο που να το βλέπουν όλα τα παιδιά.

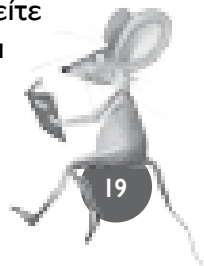
- Ξεφυλλίστε το βιβλίο, παροτρύνοντας τα παιδιά να δουν όλες τις εικόνες. Ζητήστε να σας πουν κάποια από τα αντικείμενα που εντόπισαν στις εικόνες.
- Ζητήστε να σας πουν αν τώρα, που είδαν και τις εικόνες, άλλαξαν οι αρχικές τους προβλέψεις σχετικά με το περιεχόμενο της ιστορίας. Μπορείτε να προσθέσετε τις πιθανές νέες ιδέες των παιδιών στον κατάλογο που αρχίσατε προηγουμένως. Θυμηθείτε ότι, καταγράφοντας χωρίς διάκριση όλες τις ιδέες των παιδιών, ενισχύετε την αυτοπεποίθησή τους.
- Διαβάστε τα ονόματα των τριών συγγραφέων. Ρωτήστε τα παιδιά αν παρατηρούν κάποια διαφορά ανάμεσα στα ονόματα των συγγραφέων (ένα από τα τρία ονόματα δεν είναι ελληνικό). Εξηγήστε ότι το βιβλίο *Η γάτα κουμπάρα* είναι η διασκευή ενός παραδοσιακού παραμυθιού και, ανάλογα με την ηλικία των παιδιών, αναφερθείτε με περισσότερες ή λιγότερες λεπτομέρειες στη διαδικασία διασκευής ενός κειμένου.
- Διαβάστε το όνομα της εικονογράφου και μιλήστε για τη δουλειά της (αν δεν το έχετε ήδη κάνει).

Στο αναγνωστικό στάδιο

ανάγνωση
1η

- Διαβάστε την ιστορία από την αρχή ως το τέλος χωρίς να σταματάτε, δείχνοντας ταυτόχρονα με το δάχτυλο ή το χάρακα κάθε λέξη που διαβάζετε. Χρησιμοποιήστε τη φωνή σας και την έκφραση του προσώπου σας για να μεταφέρετε τον ενθουσιασμό σας και να ζωντανέψετε τις σχέσεις ανάμεσα στους χαρακτήρες του βιβλίου.

- Ζητήστε από τα παιδιά να εκφράσουν την αίσθηση που τους προκάλεσε η ιστορία και να περιγράψουν ή να δείξουν την εικόνα που τους άρεσε περισσότερο. Τώρα είναι η στιγμή να ξαναγυρίσετε στις προηγούμενες προβλέψεις τους και να τις συζητήσετε. Ζητήστε από κάθε παιδί να εντοπίσει στον κατάλογο, μόνο του ή με τη βοήθειά σας, την πρόβλεψή του. Επαινέστε τις παρατηρήσεις και τις προβλέψεις που επιβεβαιώθηκαν (π.χ.: «Σωστά πρόβλεψες, Γιάννα, ότι η γάτα και τα ποντίκια στο τέλος γίνονται πάλι εχθροί») και κάντε θετικά σχόλια για τις λιγότερο πετυχημένες (π.χ.: «Καταλαβαίνω, Μαρία, πώς φαντάστηκες ότι η γάτα τρώει τα ποντίκια»).
- Επιλέξτε κάποιο απόσπασμα από το κείμενο (π.χ. το τραγούδι με το οποίο ο Τοτός προειδοποιεί τα ποντίκια για τον κίνδυνο που πλησιάζει), προκειμένου να επισημάνετε κάποια βασικά στοιχεία του γραπτού λόγου –και ιδιαίτερα του έμμετρου– όπως είναι οι προτάσεις και η ομοιοκαταληξία, οι λέξεις και οι αποστάσεις ανάμεσά τους, τα πεζά και τα κεφαλαία γράμματα, τα σημεία στίξης. Δεν είναι βέβαιο ότι οι έννοιες αυτές είναι γνωστές ακόμη και σε μεγαλύτερα παιδιά.
- Ρωτήστε τα παιδιά να σας πουν αν θυμούνται πόσα ήταν τα ποντίκια που ξεκίνησαν το χορό. Βοηθήστε τα παραπέμποντας σε ενδείξεις, όπως τα ονόματα και τα χρώματα των ποντικών. Για παράδειγμα: «Ας θυμηθούμε, ήταν ο μαυριδερός ο Πάνος, ο γκρίζος...» Τα παιδιά λένε τα ονόματα ή τα χρώματα που θυμούνται –όχι κατ' ανάγκη με τη σειρά που εμφανίζονται στο κείμενο– και εσείς τα απαριθμείτε χρησιμοποιώντας τα δάχτυλά σας ή κάνοντας γραμμές στον πίνακα ή γράφοντας ό,τι σας λένε τα παιδιά στον πίνακα. Μετρήστε τα ποντίκια που βρήκαν τα παιδιά και γυρίστε στο κείμενο για να δείτε πόσα από τα ποντίκια βρήκαν και πόσα και ποια παρέλειψαν.

- Επιλέξτε συγκεκριμένες εικόνες και ζητήστε από τα παιδιά να παρατηρήσουν τις αλλαγές των εκφράσεων στα πρόσωπα των χαρακτήρων της ιστορίας και να πουν πού οφείλονται αυτές.
- Ρωτήστε τα παιδιά γιατί νομίζουν ότι αποφάσισαν τα ποντίκια να κάνουν γιορτή και να χορέψουν. Σε ποιες περιπτώσεις χορεύουν οι άνθρωποι και πώς νιώθουν τα ίδια όταν χορεύουν;

ανάγνωση 2η

- Διαβάστε την ιστορία για δεύτερη φορά, χρησιμοποιώντας το δάχτυλό σας ή ένα χάρακα για να δείχνετε τις λέξεις καθώς τις διαβάζετε.
- Ενθαρρύνετε τα παιδιά να ανταποκριθούν στην ιστορία. Ρωτήστε αν τα ξάφνιασε η απόφαση του ποντικού να κάνει τη γάτα κουμπάρα. Προτρέψτε τα να φανταστούν πώς θα εξελισσόταν η ιστορία, αν δεν σταματούσε εκεί όπου τελειώνει στο βιβλίο. Τι θα γινόταν την επόμενη μέρα, σε μια βδομάδα, σε ένα μήνα, σε ένα χρόνο.
- Ανάλογα με την ηλικία, τις εμπειρίες και το επίπεδο ικανοτήτων των παιδιών, μπορείτε να οργανώσετε κάποιες από τις ακόλουθες δραστηριότητες για την εμπέδωση του λεξιλογίου:
 - Ζητήστε από τα παιδιά να αναφέρουν τις πιο βασικές λέξεις/φράσεις του βιβλίου που περιγράφουν τις σχέσεις ανάμεσα στη γάτα και στα ποντίκια. Π.χ. «όλο χάρη», «καταπληκτική ιδέα», «πηδούν απ' τη χαρά τους» και «φουντώνει» / «δεν θ' αντέξω», «θα χιμήξω, θα ορμήξω». Δείξτε τις λέξεις/φράσεις με το χέρι σας ή με το χάρακα. Γράψτε τις στον πίνακα και ζητήστε από τα παιδιά να τις επαναλάβουν. Μπορείτε επίσης να ζητήσετε να χωρίσουν τις λέξεις/φράσεις σε δύο κατηγορίες: μία για την καλή και μία για την κακή σχέση των χαρακτήρων. Γράψτε αυτές τις λέξεις/φράσεις σε δύο στήλες, σε χαρτί του μέτρου.
 - Δώστε έμφαση στις λέξεις της ιστορίας

που δηλώνουν χρώματα. Ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών, δημιουργήστε τόσες ομάδες, ώστε κάθε ομάδα να «πάρει» ένα ή δύο χρώματα ποντικών. Ζητήστε από τα παιδιά κάθε ομάδας να εντοπίσουν στην τάξη αντικείμενα που έχουν το χρώμα (ή τα χρώματα) που έχουν «πάρει» και να καταγράψουν αυτά τα αντικείμενα με λέξεις ή ζωγραφίζοντάς τα. Μπορούν επίσης για κάθε αντικείμενο που εντοπίζουν να κολλούν ένα μικρό αυτοκόλλητο χαρτάκι ή να χαράζουν μια γραμμή στο χαρτί τους. Με βάση τις καταγραφές τους, μπορεί να γίνει μετά ένα ραβδόγραμμα (που επιτρέπει συγκρίσεις ποσοτήτων), καθώς και διατύπωση και λύση απλών προβλημάτων πρόσθεσης και αφαίρεσης.

- Στα Εικαστικά, τα παιδιά μπορούν να εμπλακούν σε δραστηριότητες, ώστε να μάθουν τα βασικά και τα παράγωγα χρώματα.
- Μιλήστε για τακτικούς και απόλυτους αριθμούς. Χωρίστε ένα κομμάτι χαρτί του μέτρου σε δύο στήλες και γράψτε στη μία τις λέξεις που δηλώνουν τακτικούς αριθμούς (πρώτος/-η/-ο, δεύτερος/-η/-ο, κτλ.) και στην άλλη τις αντίστοιχες που δηλώνουν απόλυτους αριθμούς (ένας/μία/ένα, δύο κτλ.). Ζητήστε από τα παιδιά να επαναλαμβάνουν τις λέξεις καθώς τις γράφετε. Μπορείτε να σταματάτε πότε-πότε και να ζητάτε να μαντέψουν τον επόμενο αριθμό.
- Ζητήστε από τα παιδιά να μετρήσουν τα ποντίκια που χορεύουν. Να δείξουν το τέταρτο ή το έκτο ποντίκι στη σειρά. Ζητήστε να υπολογίσουν πόσα έμειναν όταν δύο από τα ποντίκια βγήκαν από το χορό. Πόσα έγιναν, όταν μπήκαν στο χορό η Βάσω με τον Νάσο και τον Τάσο;
- Χρησιμοποιήστε τη θέση αντικειμένων ή χαρακτήρων σε κάποιες εικόνες για να εισαγάγετε ή να επαναλάβετε λέξεις που προσδιορίζουν τη θέση ενός αντικειμένου στο χώρο, όπως αριστερά, δεξιά, πάνω, κάτω, δίπλα σε, ανάμεσα, μέσα, έξω. Για παράδειγμα, η θεία Θέκλα και η καρέκλα είναι από τη σκάλα. Η καρέκλα είναι από τη θεία Θέκλα.
- **Ανακεφαλαιώστε την ιστορία μαζί με τα παιδιά. Βοηθήστε τα να θυμηθούν τη σειρά των γεγονότων.**

Κάντε μαζί τους ένα πορτρέτο της ιστορίας, για να αναπαραστήσετε τη διαδοχή και την αλληλουχία των γεγονότων. Το πορτρέτο της ιστορίας είναι η απεικόνιση της πλοκής με σκαριφήματα ή με κολάζ. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι οργάνωσης της δραστηριότητας. Για παράδειγμα, κάθε παιδί αναλαμβάνει να αναπαραστήσει μια συγκεκριμένη σελίδα του βιβλίου ή τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει έναν αριθμό σελίδων. Χρησιμοποιώντας, π.χ., ως βάση χαρτί μεγέθους Α3, μπορούν να κάνουν κολάζ με χρωματιστά χαρτιά. Κόβουν τα χρωματιστά χαρτιά ακόμη και με το χέρι και τα κολλούν στο χαρτί, δημιουργώντας μια εικόνα με τα πιο σημαντικά επεισόδια της ιστορίας. Μπορούν επίσης να αποδώσουν την ιστορία με ζωγραφιές. Ακόμα, αν θέλουν, κλείνουν σε ομοιόμορφα πλαίσια την κάθε εικόνα, για να ξεχωρίσουν τα επεισόδια. Τα χρώματα του πλαισίου μπορούν να αλλάζουν, ανάλογα με τη διάθεση που υποθέτουν τα παιδιά ότι έχουν οι χαρακτήρες. Ζητήστε από τα παιδιά να αντιγράψουν αντίστοιχα κομμάτια από το βιβλίο ή να γράψουν δικές τους φράσεις ή λέξεις για να περιγράψουν, έστω και επιγραμματικά, τις εικόνες που έχουν δημιουργήσει στο πορτρέτο της ιστορίας. Στο τέλος, ζητήστε από κάθε παιδί ή κάθε ομάδα να υπογράψει την εικόνα που δημιούργησε και να τη φέρει με τη σειρά που εμφανίζεται στην ιστορία. Αριθμήστε τις σελίδες και κρεμάστε τις στους τοίχους.

ανάγνωση
3η

• Ξαναδιαβάστε το βιβλίο. Παρακινήστε τα παιδιά να πάρουν μέρος σε χορωδιακή ανάγνωση και, κατά τη διάρκειά της, οργανώστε μια άσκηση πρόβλεψης. Για παράδειγμα, παραλείψτε ή καλύψτε τη λέξη «κουμπάροι» και ζητήστε από τα παιδιά να συμπληρώσουν το κενό. Διαβάστε την πρόταση με τις λέξεις που προτείνουν τα παιδιά. Ρωτήστε

αν η πρόταση έχει νόημα (σημασιολογικός έλεγχος) ή/και αν ακούγεται σωστά (μορφολογικός έλεγχος).

- Στο τέλος κάθε σελίδας, σταματήστε και ζητήστε τα σχόλια των παιδιών. Αν κάποια παιδιά κάνουν ερωτήσεις, ζητήστε από τα υπόλοιπα να προτείνουν απαντήσεις. Τα παιδιά ανακαλύπτουν ότι κάποιες ιδέες που έχουν για την ιστορία δεν συμπίπτουν με αυτές των συμμαθητών και συμμαθητριών τους. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές γνώμες για τα κίνητρα της γάτας ή για τους τρόπους διαφυγής των ποντικών. Έτσι τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να συγκρίνουν τις ερμηνείες τους με αυτές των άλλων παιδιών της τάξης.
- Αφιερώστε αρκετό χρόνο σε αυτή τη, σελίδα προς σελίδα, συζήτηση. Για παράδειγμα, αν ένα παιδί κάνει κάποιο σχόλιο για το σχέδιο του Τοτού να γλιτώσουν από τη γάτα τη Ρορό και κάποιο άλλο παιδί τύχει να διαφωνήσει, χρησιμοποιήστε το κείμενο ή τις εικόνες ως μαρτυρία, συζητώντας το ίδιο σοβαρά όλες τις ιδέες και προτάσεις.

Ίσως τώρα τα παιδιά αισθάνονται άνετα να μιλήσουν για κάποιες δύσκολες καταστάσεις που έχουν βιώσει τα ίδια και να αφηγηθούν πώς τις αντιμετώπισαν.

- Τονίστε τις λέξεις «μονά» και «ζυγά» που έχει το κείμενο, για να μιλήσετε για μονούς και ζυγούς αριθμούς. Αξιοποιήστε επίσης τη λέξη «ζευγαράκια», για να μετρήσουν τα παιδιά ανά δύο.
- Με αφορμή τις αφαιρέσεις (το 'χουν, που 'χεις, να 'ναι), τις εκθλίψεις (στ' άλλα, θ' αρπάξω) και τις αποκοπές (μες στην, απ' τα, σ' το) που υπάρχουν στο κείμενο, μιλήστε για τα πάθη αυτά των φωνηέντων ή βοηθήστε τα παιδιά να ανακαλύψουν τους κανόνες. Κάντε πίνακες με κανόνες και παραδείγματα και αναρτήστε τους στην τάξη.
- Προκαλέστε καταιγισμό ιδεών, ζητώντας από τα παιδιά να προτείνουν επίθετα που

περιγράφουν τη γάτα και τα ποντίκια. Χρησιμοποιήστε χαρτί του μέτρου χωρισμένο στη μέση. Γράψτε στην κορυφή τη λέξη «γάτα» στη μία στήλη και «ποντίκι» στην άλλη και καταγράψτε τις ιδέες των παιδιών στις ανάλογες στήλες. Κρατήστε το χαρτί με τις ιδέες αναρτημένο για πιθανή αξιοποίηση στη συνέχεια.

- Πάρτε πάλι χαρτί του μέτρου και χωρίστε το στη μέση. Στη μία στήλη γράψτε την επικεφαλίδα «Η ιστορία λέει...». Στη δεύτερη στήλη γράψτε τη φράση «Οι ιδέες μας για τις αληθινές σκέψεις των χαρακτήρων». Διαλέξτε κάποιο απόσπασμα της ιστορίας –π.χ. «Μια ημέρα, μια Δευτέρα, βρήκε η γάτα, η Ρορό... θα σας βλέπω σαν ωραίο φαγητό»– και γράψτε το κάτω από την επικεφαλίδα «Η ιστορία λέει...». Καλέστε τα παιδιά να πουν τι σκέφτονταν κατά βάθος οι χαρακτήρες. Π.χ.:

Γάτα: «Θα με πιστέψουν άραγε τα ποντίκια;» ή: «Θα καταφέρω να τα ξεγελάσω;» ή: «Θα δείτε τι καλή φίλη σας θα γίνω!»

Ποντίκι: «Τι καλά να μη φοβόμαστε πια τη γάτα!» ή: «Να την πιστέψω;» ή: «Ας έχω, καλού-κακού, το νου μου».

Γράψτε τις ιδέες των παιδιών κάτω από την επικεφαλίδα «Οι ιδέες μας για τις αληθινές σκέψεις των χαρακτήρων».

- Αφού καταγράψετε όλες τις ιδέες των παιδιών, ξαναγουρίστε στον κατάλογο μετα επίθετα και ζητήστε από τα παιδιά να αποφασίσουν ποια περιγράφουν με τον καλύτερο τρόπο τις πράξεις και τις σκέψεις των χαρακτήρων. Τέλος, ζητήστε να περιγράψουν τις αλλαγές που παρατηρούν στους χαρακτήρες καθώς εξελίσσεται η ιστορία.

- Διαβάστε για άλλη μια φορά το βιβλίο *Η γάτα κουμπάρα*. Σ' αυτή την ανάγνωση, τονίστε τις ομοιοκαταληξίες και τη ρυθμική ροή της γλώσσας.
- Ξαναγυρίστε στο *πορτρέτο της ιστορίας* που κάνατε με τα παιδιά κατά τη δεύτερη ανάγνωση και ζητήστε να εξηγήσουν το περιεχόμενο των έργων τους και να σχολιάσουν εποικοδομητικά τα έργα των συμμαθητών και συμμαθητριών τους.
- Με εικόνες, φωτογραφίες ή βίντεο μπορείτε να παρουσιάσετε την εξέλιξη της γάτας από άγριο σε κατοικίδιο ζώο, χρησιμοποιώντας επιστημονικές πληροφορίες.
- Δημιουργήστε μια αφίσα με λέξεις σχετικές με τη συζήτηση για την εξέλιξη της γάτας και χρησιμοποιήστε αυτές τις λέξεις με τα παιδιά, για να δημιουργήσετε απλές προτάσεις που δίνουν ακριβείς πληροφορίες για τη γάτα και την εξέλιξή της μέσα στο χρόνο.
- Μιλήστε επίσης για τα ποντίκια: για τα είδη και τους τόπους διαβίωσής τους, για τη χρησιμοποίησή τους σε επιστημονικά πειράματα.
- Σχολιάστε τις συμπεριφορές της γάτας και των ποντικών και την εξέλιξη της σχέσης τους, όπως περιγράφεται στην ιστορία. Η γάτα παρασύρεται από τα ένστικτά της και ξεχνά τη συμφωνία της με τα ποντίκια. Από την άλλη, τα ποντίκια αναδεικνύουν ένα πολύ θετικό στοιχείο συμπεριφοράς: την ικανότητά τους να προστατεύονται από τους εχθρούς τους, κρατώντας την ψυχραιμία τους και καταστρώνοντας σχέδια επιβίωσης.
- Δώστε τη δυνατότητα, σε όσα παιδιά θέλουν, να δανειστούν ένα από τα αντίτυπα του βιβλίου σε μικρό μέγεθος, ώστε να το διαβάσουν στο σπίτι τους.

Στο μετα-αναγνωστικό στάδιο

- Διαβάστε άλλη μια φορά την ιστορία. Καλέστε τα παιδιά να διαβάσουν εν χορώ μαζί σας.
- Βοηθήστε τα παιδιά να εξηγήσουν τις στρατηγικές που χρησιμοποίησαν για να διαβάσουν τις λέξεις. Μπορεί τα παιδιά να αναφέρουν ενδείξεις, όπως τις ομοιοκαταληξίες των λέξεων ή στοιχεία των εικόνων (π.χ. τα χρώματα των ποντικών). Όλα τα παιδιά επωφελούνται από αυτού του είδους τη διαδικασία, κατά την οποία προσπαθούν να τεκμηριώσουν με επιχειρήματα τις επιλογές τους.
- Οργανώστε ένα θεατρικό δρώμενο για την ιστορία *Η γάτα κουμπάρα*. Ένας αφηγητής ή μια αφηγήτρια (π.χ. ο/η εκπαιδευτικός) διαβάζει την ιστορία αργά και εκφραστικά, ενώ τα παιδιά αναπαριστούν με παντομίμα τη δράση. Μπορεί η δραματοποίηση να περιλαμβάνει όλα τα παιδιά – π.χ., όλα τα παιδιά, με διαφορετικές κινήσεις ή/και εκφράσεις, παριστάνουν τη γάτα καθώς κατευθύνεται όλο χάρη προς τον Τοτό ή καθώς είναι έτοιμη να χιμήξει κτλ. Εναλλακτικά, μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να μοιράσει ρόλους – π.χ. της γάτας (Ρορό) και των ποντικών (Τοτός, Πάνος κ.ά.) σε διάφορα παιδιά. Καθώς ο αφηγητής ή η αφηγήτρια διαβάζει τα μέρη της ιστορίας, τα παιδιά μιμούνται τις δράσεις των χαρακτήρων. Μετά την παράσταση, συζητήστε με τα παιδιά πώς αισθάνθηκαν καθώς αναπαριστούσαν τους χαρακτήρες της ιστορίας. Άλλαξε κάτι στα συναισθήματά τους γι' αυτούς τους χαρακτήρες; Π.χ., πώς αισθάνονταν για τη γάτα ως ποντίκια την ώρα που χόρευαν, τη στιγμή που έτρεχαν να κρυφτούν στην τρύπα τους κ.ο.κ.
- Μπορείτε να επιστρέψετε σε κάποια από τα θέματα που συζητήσατε με τα παιδιά σε προηγούμενες αναγνώσεις –όπως, π.χ., την αξία της συνεργασίας, του αμοιβαίου σεβασμού, της ειρηνικής συνύπαρξης και

άλλα θέματα που σας απασχόλησαν— και να τα ξανασυζητήσετε μετά την εξοικείωση των παιδιών με το κείμενο.

- Εντοπίζοντας λεπτομέρειες στην εικονογράφηση, βοηθήστε τα παιδιά να δουν πώς οι εικόνες αποδίδουν τη σύγκρουση ανάμεσα στα δύο είδη (γάτες / ποντίκια). Με αφορμή τη σύγκρουση αυτή, συζητήστε με τα παιδιά ανάλογες καταστάσεις ανάμεσα σε ανθρώπους. Θα καταφέρουν να μάθουν οι άνθρωποι να συνυπάρχουν και να λύνουν τις διαφορές τους ειρηνικά; Μπορούν να διαφωνούν, αλλά να σέβεται ο ένας τον άλλο; Καταγράψτε τις ιδέες των παιδιών και φυλάξτε τις, για την περίπτωση που θα αποφασίσετε να διασκευάσετε την ιστορία.
- Ρωτήστε τα παιδιά αν γνωρίζουν ιστορίες σχετικές με μια άλλη προαιώνια αντιπαλότητα μεταξύ ζώων – για παράδειγμα, αυτήν ανάμεσα στη γάτα και στο σκύλο και αν γνωρίζουν περιπτώσεις όπου τα δύο αυτά ζώα συμβιώνουν ειρηνικά ως κατοικίδια. Δείτε μαζί με τα παιδιά τον κόσμο από τη μεριά του ποντικού. Πώς θα ήταν τα πράγματα, αν το ποντίκι ήταν και αυτό κατοικίδιο ζώο; Σ' αυτή την περίπτωση, θα έπρεπε να το φροντίζουμε, να το πηγαίνουμε στον κτηνίατρο, να το χαϊδεύουμε. Έτσι τα παιδιά μπορούν να φανταστούν μια τελείως διαφορετική ιστορία, μια άλλη προοπτική στα πράγματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....1

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Η ιδέα του μεγάλου βιβλίου.....2

Περιγραφή του μεγάλου βιβλίου.....4

Γιατί το μεγάλο βιβλίο.....5

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Δουλεύοντας με το μεγάλο βιβλίο.....9

• Στο προ-αναγνωστικό στάδιο.....10

• Στο αναγνωστικό στάδιο.....11

• Στο μετα-αναγνωστικό στάδιο.....12

Ενδείξεις προόδου.....14

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Το μεγάλο βιβλίο *Η γάτα κουμπάρα*.....16

Δουλεύοντας με το μεγάλο βιβλίο *Η γάτα κουμπάρα*.....17

• Στο προ-αναγνωστικό στάδιο.....17

• Στο αναγνωστικό στάδιο.....18

• Στο μετα-αναγνωστικό στάδιο.....26